

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ I DERSİ DERS NOTLARI

I. MEŞRUTİYET (23 ARALIK 1876-14 ŞUBAT 1878)

I. Meşrutiyet Dönemi, meşrutiyet taraftarı olmayan Abdülaziz'in Jön Türkler tarafından tahttan indirilerek yerine V. Murad'ın tahta çıkarılması; ancak V. Murad'ın aydınların ve ilerici devlet adamlarının istediği reformları yapabilecek biri olmasına rağmen ruh sağlığı bozulduğu için tahtan indirilmesi ve yerine tahta çıkarılması halinde meşrutiyeti ilân edeceğine söz veren II. Abdülhamid'in getirilmesi ve Kanunu Esası'nın ilânı ile başlar (23 Aralık 1876) ve Meclisi Mebusan'ın kapatılmasına kadar sürer (14 Şubat 1878). Dönemin temel özelliği, Osmanlı Devletinin batı normlarına göre anayasalı bir döneme girmiş olmasıdır. Devlet, Anayasadaki ilkelere göre yönetilecektir. Bu anayasaya göre; “Meclisi Mebusan” ve “Meclisî Âyandan oluşan bir parlamento oluşacaktır. Meclisi Mebusan'ın üyelerini halk, Meclisî Âyân'ın üyelerini padişah seçecektir. Anayasada padişah hakları belirlenmişti. Padişah Meclisi açma, kapama, tatil etme, meclisten çıkacak yasaları onaylama, hükümeti göreve getirme, azletme yetkilerine sahiptir.

I. Meşrutiyet, sonu 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na varan Balkan buhranı içinde ilân edilmişti. Sonradan görülmüştür ki, II. Abdülhamid, Meşrutiyeti ilân için Genç Osmanlılar ve Mithat Paşa ile yaptığı pazarlıkta samimi değildir. Bir yandan 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nın (93 Harbi) çıkması, öte yandan hükümeti ve yönetimini kontrol amacı ile Meclis'te yapılan sert eleştiriler, Abdülhamid'i rahatsız etmiştir. Anayasa'nın 113. maddesinin kendisine tanıdığı yetkiye dayanarak, 13 Şubat 1878'de, otuz oturum yapmış olan Meclisî Mebusan'ı kapattı ve bu suretle Meşrutî Monarşi de sona erdi. Önce Brindizi'ye, sonra Taif'e sürgün edilen sadrazam **Mithat Paşa** 1884'te burada ölmüştür. Bu tarihten sonraki 30 yıl (1878-1908) II. Abdülhamid'in ülkeyi mutlak monarşi ile yönetmiştir. Bu dönemde, Jön Türkler tarafından İttihat ve Terakkî adlı gizli bir cemiyet kurulmuştur.

II. MEŞRUTİYET (23 TEMMUZ 1908-30 EKİM 1918)

Bu dönem aynı zamanda İttihat ve Terakkî Dönemi olarak da anılır. Türk siyasi hayatının ilk partisi İttihat ve Terakkî Fırkası'dır. Enver ve Niyazi Bey'lerin Makedonya'da ayaklanması ve kendilerine pek çok subayın da katılması üzerine II. Abdülhamid, olayların İstanbul'a da sıçramasını önlemek için 1908 yılında anayasayı yeniden yürürlüğe koydu. Böylece İttihat ve Terakkî Fırkası da iktidar hazırlıklarına başladı. İttihatçılara karşı oluşan bir örgüt görüntüsünde olan Ahrâr (Hürriyetçiler) Cemiyeti'nin liderinin öldürülmesi üzerine İstanbul'da terör olayları başladı. Volkan Gazetesi'nin sahibi Derviş Vahdetî, meşrutiyet yönetimine karşı, padişah yanlısı olduğu iddia edilen bir ayaklanma başlattı. Başkentte hükümet çalışamaz hale gelince, Selânik'te bulunan İttihatçı subaylardan yardım istendi. Bunun üzerine Mustafa Kemâl'in de komutanlarından olduğu Hareket Ordusu, İstanbul'a gelerek meşrutiyet karşıtlarının başlattığı ayaklanmayı bastırdı. Ayaklanmada rolü olduğu gerekçesiyle II. Abdülhamid tahttan indirilerek, yerine V. Mehmet Reşat padişah yapıldı. Meşrutiyet karşıtı bu ayaklanma **31 Mart Olayı olarak tarihlere geçmiştir ve Osmanlı Tarihi'nde ilk olarak görülen devlet düzenini değiştirmeye yönelik ayaklanmadır.** (Daha önceki ayaklanmalarda sadece padişahın değiştirilmesi istekleri vardır, devlet şeklinin değiştirilmesi istekleri yoktur.)

TRABLUSGARP SAVAŞI (1911-1912)

İngiltere'nin Mısır'ı, Fransa'nın Tunus ve Cezayir'i ele geçirmesinden sonra; birliğini tamamlayan İtalya da, sömürgeler elde etmek amacı ile Trablusgarp'a asker çıkarmıştır. **Mustafa Kemâl ve Enver Beyler bölgedeki halkı İtalyanlara karşı örgütlemek ve direnişe hazırlamakla görevlendirildiler.** Derne ve Tobruk'ta başarılı mücadelelere imza atan bu iki asker, böylece askerî geleceklerinin ilk sinyallerini vermiş oldular. Ancak İtalyanlar On İki Ada ve Rodos'u işgal etti. İmzalanan Uşi (Ouchi) anlaşmasıyla Osmanlı Devleti ile İtalya

arasında barış yapıldı. Trablusgarp ve On İki Ada böylece İtalya'ya bırakılıyordu. Trablusgarp ve Bingazi Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'da kaybettiği son topraklardır.

I. DÜNYA SAVAŞINDA ÇANAKKALE CEPHESİ

1. İtilaf Devletleri'nin Rusya'ya yardım göndermek istemesi.
2. İtilaf Devletleri'nin Boğazlar'ı ele geçirerek, Osmanlı'nın İttifak Devletleri ile bağlantısını kesmek ve Osmanlı'yı saf dışı etmek istemesi.
3. İtilaf Devletleri'nin Balkan devletlerini yanlarına çekmek istemesi.
4. Osmanlı'nın Kafkas ve Kanal cephelerinden çekilmesinin sağlanmak istenmesi.

Savaşın Gelişimi

İngiliz ve Fransız donanmaları Çanakkale Boğazı'na saldırmış, savaş başlamıştır (19 Şubat 1915). Mayınlı boğazlardan İtilaf Devletleri geçememiştir. İtilaf Devletleri Gelibolu Yarımadası'na ve boğazın iki yakasına asker çıkarmıştır. Türk askeri Gelibolu, Conkbayırı, Anafartalar'da başarı elde etmiştir **Mustafa Kemal bu cephede başarılar kazanmıştır.** Düşman askerleri sekiz ay sonra savaştan çekilmek zorunda kalmıştır (9 Ocak 1916).

Çanakkale Savaşı'nın Sonuçları

1. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı, yalnız bu cephede başarılı olmuştur.
2. Çanakkale Savaşı, I. Dünya Savaşı'nın uzamasına neden olmuştur.
3. 500.000 insan ölmüştür.
4. **Mustafa Kemal; önce albay, daha sonra da general olmuş, yurt içinde ve dışında tanınmıştır.**
5. Bulgaristan İttifak Devletleri yanında savaşa katılmıştır.
6. Rusya'da Bolşevik İhtilali olmuş, SSCB kurulmuştur.
7. Kafkas Cephesi kapanmıştır.
8. Zafer, tutsak milletlere bağımsızlık mücadelesinde bir örnek oluşturmuştur.

MONDROS ANTLAŞMASI (30 EKİM 1918)

Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri (İngiltere, Fransa, İtalya) arasında I. Dünya Savaşını sona erdiren barış anlaşmasıdır. Hükümleri özetle şöyledir:

1.Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarını kısıtlayan hükümler

- 1.Boğazlar açılacak ve bu bölgelerdeki kaleler itilâf devletleri tarafından işgâl edilecektir. (Madde: 1)
2. İtilâf Devletleri güvenliklerini tehdit eden bir durum halinde istedikleri bölgeleri işgâl edebilecekler. (Madde: 7) (Bu madde Wilson İlkeleri'ne aykırıdır ve aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin varlığını hukuken sürdürmesini sağlamakla birlikte, fiilen sona erdirmektedir. İtilâf Devletleri'ne Anadolu'da işgâl hakkı tanınmasının yanında, Kuvaî Millîye'nin kurulmasına zemin hazırlaması bakımından da çok önemlidir. Bu sebeplerle anlaşmanın en can alıcı maddesidir.)
- 3.**Vilâyâtı sitte (Erzurum, Van, Harput, Sivas, Diyarbakır, Bitlis (ki buraların Ermeniler'e bırakılması düşünülüyordu)'de bir kargaşa çıkması durumunda bu vilâyetlerin herhangi bir kısmını İtilâf Devletleri işgâl edebileceklerdi. (Madde: 24) (Ermeniler'in devlet kurma umutlarını arttırarak, devlet kurmak için ayaklanmalarını sağlayan maddedir.)**

- 4.Telsiz, telgraf ve bütün kablolar (tüm haberleşme istasyonları) itilâf devletleri memurlarının denetimi altında olacaktı. (Madde: 12)
5. Toros tünelleri itilâf devletleri tarafından işgâl edilecektir. (Madde: 10)

2.Askerî Hükümler:

1. Donanma teslim edilecek ve itilâf devletlerince uygun görülen limanlarda demirli tutulacaktır. (Madde: 6)
2. Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan savaş esirleri (suçlu Ermeniler de dâhil) İstanbul'da toplanacak ve İtilâf Devletlerine teslim edilecektir. (Madde: 4)

3. (Brest Litowsk barışından sonra) İran ve Kafkasya'ya giren Osmanlı birlikleri derhal geri çekilecektir. (Madde: 11)

4.Sınırların korunması ve iç asayişin sağlanması için gereken askerden fazlası derhal terhis edilecektir. (Madde: 5) (Sadece, Erzurum'da bulunan 15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa bu maddeye uymayarak, ordusunu terhis etmemiştir.)

3. Ekonomik Hükümler:

1.Bütün liman ve tersanelerden İtilâf Devletleri yararlanabilecektir. (Madde: 8)

2.Ülkenin ihtiyacı karşılandıktan sonra kömür, akaryakıt ve benzer kaynaklarda satın alma kolaylığı sağlanacaktır. (Madde: 14)

3.Demiryolları denetim altında tutulacaktır. (Madde: 15)

Mondros Ateşkes Anlaşması ile Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir. Ateşkes Anlaşması Türk Milletinin varlığını sona erdirmeyi amaçlamıştır.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASINA GÖRE İŞGALLER

Mondros Ateşkes Anlaşması'nın Uygulanması

Bu anlaşma, Osmanlı Devleti topraklarını işgâle açık hale getirmiştir. Wilson ilkelerini hiçe sayan İtilâf Devletleri, Anadolu'yu yer yer işgâllere başlamıştır. İtalya'ya verileceği vaat edilerek I. Dünya Savaşı'na girmesini sağlayan Batı Anadolu'nun, Yunanistan'a verilmesi Paris Gizli Konferansı'nda kararlaştırılır. Bunun sonucu olarak Yunanistan 15 Mayıs 1919 tarihinde, işgâllerde bulunma hakkı olmamasına ve Amiral Calthorpe tarafından Rauf Bey (Orbay)'e Yunan askerlerinin Osmanlı topraklarına girmeyeceğine dair özel mektup vermesine rağmen, İzmir'e asker çıkarmıştır. İzmir'in Yunanlılarca işgâli Kurtuluş Savaşı'nın nüvesini oluşturan Kuvâi Millîye'nin kurulmasını sağlaması bakımından etkili olmuştur. Diğer taraftan daha önce İtalyanlara bırakılmışken Yunanlılara verilen İzmir, İtalyanlarla İngilizler'in arasını da açmıştır.

Azınlıkların Davranışları

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın doğurduğu kargaşa ortamından azınlıklar da yararlanmasını bildiler. Doğu Anadolu ve Çukurova'da Ermeniler, Orta ve Doğu Karadeniz'le, Batı Anadolu'da Rumlar, ayaklandılar. Türkleri katleden bu azınlıklar, Türklerin kendilerini katlettiği yolunda raporları da Amiral Calthorpe'a vermeyi ihmal etmediler. Bunu yapmalarındaki esas amaç, işgâl kuvvetlerinin 7. maddeyi yürürlüğe sokmalarını sağlamaktı. Rum ve Ermeniler'in bu saldırılarının sebeplerini şöyle ortaya koyabiliriz: Türkler'i göçe zorlayarak azınlık durumuna düşürmek, böylece çoğunluğu elde ettikleri yerlerde Wilson ilkelerinin ilgili maddesini gerekçe göstererek bağımsız devletlerini kurmak.

Mütareke Sonrasında Anadolu'da Genel Durum

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra koparılan bütün yaygaralara rağmen Anadolu'da çoğunluğun Türk olduğunu, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1914 yılı başlarında düzenlediği ve 1919 başlarında büyük devletlere verdiği istatistikler göstermektedir. Bu istatistiklere göre; Doğu Trakya'da 331.094, Anadolu'da 11 milyon insan yaşamaktadır. Anadolu Nüfusunun %85'i (9.291.346) Müslüman, %9'u (1.014.312) Rum, %5'i (572.272) Ermeni, %0,8'i (93.364) Musevi ve diğer azınlıklardan oluşuyordu. Doğu Trakya'da ise 360.417.Türk, 224.680 Rum, 19.880 Ermeni ve 26.109 kadar da Musevi ve diğer azınlıklar vardı. İstanbul'da oturan ahalinin %59,7'si (579.230) Türk, %25'i (242.559) Rum'dur. İşte bu azınlıklar, Mondros Mütarekesi'nden sonra tamamen denetimi yitiren Osmanlı Devleti'nin yerine, kendi isteklerine uygun yapılanmaları gerçekleştirmek yolunda hizmet edecek çeşitli cemiyetlerle etkinlik sağlamaya çalıştılar. Anadolu'da kurulan bu cemiyetler Osmanlı Devleti ve hatta Türkiye Cumhuriyeti için zararlı faaliyetlerde bulunmaktan geri durmamışlardır.

Mondros Antlaşması'nın Sonuçları

1. Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir.
2. İttihat ve Terakki Partisi, adını Teceddüt Partisi olarak değiştirmiş ve kendini feshetmiştir.

3. Ermeniler korumaya alınmış ve doğuda bir Ermeni Devleti kurma zemini hazırlanmıştır (24. madde).

4. Antlaşmanın 7. maddesi Osmanlı topraklarının işgalini kolaylaştırmıştır.
5. **İlk olarak İngilizler Musul'u işgal etmiştir (3 Kasım 1918).** Ardından Urfa, Antep ve Maraş'a girmişlerdir.
6. İtilaf Devletleri'nin donanmaları İstanbul önlerine gelmiştir (13 Kasım 1918).
7. İşgallere karşı Türk milleti tarafından direniş cemiyetleri kurulmuştur.
8. Azınlıklar da işgalleri kolaylaştırmak için zararlı cemiyetleri kurmuştur.
9. Mustafa Kemal Suriye-Filistin Cephesi'nde iken, yabancı işgaline açık bırakan maddelere tepki göstermiştir.
10. İstanbul Hükümeti, Yıldırım Orduları Grubu'nu ve VII. Ordu Karargâhı'nı kaldırmış, M. Kemal'i Harbiye Nezareti'ne almıştır.

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan Sonra İşgal Edilen Yerler

İngiltere	Fransa	İtalya	Yunanistan
Musul	Adana	Antalya	İzmir
Urfa	Urfa	Kuşadası	
Antep	Antep	Fethiye	
Maraş	Maraş	Bodrum	
Batum	Mersin	Marmaris	
Kars	Dört Yol	Konya	
Samsun			
Merzifon			

İngiltere, Mondros'tan sonra işgal ettiği Urfa, Antep ve Maraş'ı Paris Barış Konferansı'nda; Fransa'ya bırakmıştır. Gizli antlaşmalarla İtalyanlara bırakılan İzmir ve çevresi, İngiltere'nin karşısında güçlü bir devlet görmek istememesi nedeniyle Yunanlılara bırakılmıştır. ABD, Monroe Doktrini'ne uyarak Avrupa'ya müdahale etmemiştir.

İZMİR'İN İŞGALİ, İZMİR'İN İŞGALİNE TEPKİLER (15 Mayıs 1919)

Birinci Dünya Savaşının sonlarına doğru (1917) ve Yunanlılar da İtilaf Devletlerinin tarafına geçmiş ve onlarla birlikte savaştılar. Türkler yenilmiş duruma düşmüş ve toprakları da itilaf devletleri arasında pay edilmeye başlamıştı. Yunanlılar da savaştaki hizmetlerine karşılık İzmir ve civarını istediler. Yunanlıların ve İtilaf Devletlerinin Türk topraklarını işgali Wilson'un: “*Bir toprak üzerinde yaşayan insanlar kendi düşünce ve isteğine göre bir idare şekli kabul edecektir*” prensibine uymuyordu. İtilaf Devletleri Yunan Başbakanı Venizelos'a verdikleri sözü yerine getirmek için İzmir'in işgalini haklı gösterecek sebepler aramaya çalıştılar.

Yunanlı Venizelos, Aydın Hristiyanlarının tehlikede olduklarını Türkler tarafından yok edileceklerini ileri sürerek yardım istedi. O sırada diğer devletler ordularını terhis etmişlerdi. Paris'te kurulan “Meclisi Ali” kendileri adına Yunan ordusunun bu işi çözmesini düşündü ve İzmir'in işgaline karar verdi. 14 Mayıs 1919'da İngiliz, Fransız, Amerikan ve Yunan donanmaları İzmir limanına girdiler. İngiliz Amiral Galdrop 17'nci Kolordu komutanlığına verdiği notada “Mütarekenin 7'nci Maddesine göre İzmir istihkâmları ile civarındaki arazinin Yunanlılar tarafından işgal edileceğini ve mukavemet olunmamasını bildiriyordu. Bu nota üzerine telaşa düşen Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa İstanbul Hükümetine vaziyeti bildirerek fikirlerini sordu. Osmanlı Harbiye Nazırı verdiği cevapta: “Amiral Galdop'un bu teklifi mütareke şartları icabı olduğundan muvafakat edilmesi tabii olduğu”nu bildiriyordu. Yunan işgaline karşı ilk hareket İzmir Türk Ocağı'nda toplanan gençlik kitlesinde görüldü. İşgalden bir gece evvel cephanelik yağma edilerek halk karşı koymaya hazırlandı. İzmir kan dökmeden Yunanlılara teslim edilmeyecekti.

İzmir'in işgali Yunanistan için büyük bir önem taşıyordu; Megola İdea yani büyük Yunanistan ideali artık gerçekleşmekteydi. Batı Anadolu'yu kapsayan Bizans İmparatorluğu yeniden kurulabilecekti. Bu nedenle Yunanlıların yaptıkları işgal hareketleri bölgede düzeni sağlamak yerine Türk nüfusunu yok etmek için katliam yapılması şeklinde gerçekleşmiştir. Bu durumu daha önceden tahmin eden Türk halkı bu nedenle İzmir'in işgaline diğer işgallerden daha fazla tepki göstermiştir.

15 Mayıs sabahı Yunan kuvvetleri İzmir rıhtımına çıktılar. Rumların çılgın sevinç ve alkışlarıyla karşılandılar. Efzun taburları İzmir kışlarına yaklaşırken bu manzara karşısında heyecanını daha fazla zapt edemeyen **Gazeteci Hasan Tahsin (Gerçek adı Osman Nevrez olan İzmir'de Yunan Askerlerine İlk Kurşunu sıkın gazeteci Hasan Tahsin) attığı kurşun Yunanlıları harekete geçirdi.** O dakikadan sonra İzmir halkı kan dökerek direnme hareketine başlamış oldu. Karşı konulmaması emrini alan Türk subay ve erleri kışlarında insafsızca şehit edildiler. Daha sonra hükümet konağı ve diğer resmi daireleri basarak buralardaki memur subay ve erleri türlü eziyetlerle gemilere götürüp günlerce aç bıraktılar. Bunlardan bir kısmını da dipçik vuruşları ile zorla “Yaşasın Venizelos” diye bağırmağa zorlandılar. Boyun eğmeyenler derhal oracıkta şehit edildiler. 17'nci Kolordu Askerlik İşleri Reisi Erkan harp Miralayı Süleyman Fethi Bey başından çıkarılmak istenen kalpağını eliyle tutarak: ”Bağırmam” dedi ve derhal şehit edildi. Yunanlılar çarşıya girip dükkânları da yağmaladılar. İzmir'in işgali ve bu işgal esnasında meydana gelen kanlı olaylar İstanbul ve Anadolu halkı tarafından duyulduğu zaman yer yer mitingler yapıldı. İzmir katliamı ulusu susturup sindiremedi. Bu olayın doğurduğu acıyı ruhunun ta derinliklerinden duyan Türk ulusu Kurtuluşu silaha sarılmakta buldu. Yer yer hazırlanarak ilk milli savunma teşkilatını kurdu.

İzmir'in İşgaline karşı Anadolu'daki tepkiler

Uygar dünyanın gözü önünde işlenen bu cinayetler kuşkusuz Türk milletinin üzüntü ve nefretini bir kat daha arttırmıştı. 16 Mayıs'ta hükümet istifa etmiş, yeni hükümeti kurma görevi tekrar Damat Ferit Paşa'ya verilmişti. Mustafa Kemal Paşa Samsun'dan çektiği telgraflarla İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini ordu ve milletçe kabul edilmeyeceğini bildirmişti. İstanbul'da işgali kınayan mitingler yapılmış, Yıldız sarayında cemiyet ve parti temsilcilerinin katıldığı Saltanat Şuası adıyla istişare yetkileri olan bir meclis toplanmıştı. Yurdun dört bir yanında coşkulu mitingler düzenlenmiş, İstanbul'daki resmi makamlara protesto telgrafları yağdırılmıştı. İzmir'in işgaline tepkiler, özellikle böyle bir işgal tehlikesi altında bulunan Orta ve Doğu Karadeniz kıyılarında daha etkili bulunan ilhak anlamına gelmediğini anlatmak için özel bir kurul gönderilmişti.

Giresunlular 17 Mayıs'ta Belediye Reisi Osman Ağa'nın (Topal Osman) başkanlığında büyük bir protesto mitingi düzenlediler. Bölge basını da işgali büyük bir tepki ile karşılamıştı. Giresun'da siyah çerçeveler içinde “İzmir Faciasını Unutmayınız” hitabı ile yayınlanmakta olan Işık Gazetesi, işgalin etkisini şöyle ifade etmişti: “Göklerden yıldırımlar yağsa, dağlardan kanlı volkanlar fişkırsa, denizler taşsa da araziye tufanlara boğsa idi Türklüğe, Alem-i İslamiyet'e belki o kadar tesir göstermezdi”.

İşgalin gerek Trakya'da gerekse Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki tepkileri de bundan farklı olmamıştı. Trakya'nın birçok yerinde düzenlenen mitinglerin en önemlisi Trakya Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi'nin Edirne'de düzenlediği Sultan Selim mitingiydi. Siirt'te heyecana gelen halk her gün insan dalgaları halinde ilçe, bucak ve köylerden sancak merkezine akarak mitingler yapmıştı. 23 Haziran'da yapılan mitinge 58.000 kişi katılmıştı. 17 Mayıs'ta Hasankale'de padişaha, Silvan'dan 30.000 nüfus adına Sadaret'e işgali kınayan telgraflar çekilmişti. İzmir'in işgalinin içindeki bu büyük tepkileri yanında dış tepkileri de olmuştu. Bazı İngiliz yetkilileri işgali, doğuracağı tepkiler açısından delice bir hareket olarak nitelendirmişlerdi. İngiliz Genelkurmay Başkanı General H. Wilson, daha işgal öncesinde bunu büyük bir yanlışlık olarak değerlendirmişti. Fransa'da bir tepki görülmemiş, sadece Pierre Loti ve Claude Farrere gibi Türkleri tanıyan

yazarlar işgali eleştirmişlerdi. İzmir'in işgali, İtalya'da öfkeyle karşılanmıştı. Kuşkusuz bu öfke, işgalin haksızlığından değil, İzmir'in daha önceki paylaşma projelerinde İtalya'nın payı olarak belirlenmesindendi. Amerikan halkı da Wilson ilkelerinin bir yanan atılmasını hoş karşılamamıştı.

Sonuç olarak İzmir'in işgali yakın tarihimizin acı dolu sayfalarından birini oluşturmakla birlikte Milli Mücadele açısından milli potansiyeli harekete geçirmiş, milletin heyecanını doruk noktasına çıkarmıştı. Herhalde halka ne denli anlatılırsa anlatılsın, düşmanın çirkin içyüzünü ortaya koyabilmek için bunun kadar etkili bir yol bulunamazdı. İşgalin ayrıca Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıktığı ve milli kurtuluş mücadelesine soyunduğu günlere rastlamış olması da milli mücadelenin talihliği olarak değerlendirilebilir. Herhalde bu tarihin garip oyunlarından biri olsa gerek. İzmir'in işgali, işgalci devletler açısından sonuçlarını hesaplayamadıkları bir gaf, Yunanistan açısından ise sonu hüsrarla biten Anadolu macerasının başlangıcı olmuştu.

İzmir'in İşgalinin Kurtuluş Savaşı'ndaki Önemi

1. Yunan ordusunun katliamlarına karşı ilk Kuvay-i Milliye birlikleri Batı Cephesinde kuruldu. Düzenli ordu kurulana kadar silahlı direnişi bu birlikler gerçekleştirdi.
2. **Redd-i İlhak Cemiyeti Batı Anadolu'daki direnişi yönetmeye başladı. Balıkesir ve Alaşehir Kongrelerini toplayarak "Batı Cephesini" kurdu.**
3. Anadolu'nun değişik yerlerinde İzmir'in işgalini protesto etmek amacıyla mitingler düzenlendi. Böylece İzmir'in işgali ulusal bilincin canlanmasında etkili oldu.
4. İzmir'in işgalinin haksız gerekçelere dayanılarak yapılması halk arasında milli direniş düşüncesinin güçlenmesine neden oldu.
5. Tepkiler nedeniyle İtilaf Devletleri bölgedeki işgali yerinde izlemek üzere bir heyet oluşturdu. Bu heyetin hazırladığı rapor "Amiral Bristol Raporu" olarak Milli Mücadelede yerini aldı.

İŞGALLER

İtilaf Devletleri Mondros'tan hemen sonra ateşkesin yedinci maddesine dayanarak işgallere başladılar. İlk olarak **İngilizler Musul'u** aldı. 13 Kasım 1918'de İtilaf donanması İstanbul önlerine geldi. (Aynı gün Mustafa Kemal de İstanbul'a gelmiş, işgal donanmasını görünce "Geldikleri gibi giderler" demiştir. İşgaller bununla sınırlı kalmadı. **Fransızlar; İskenderun, Dörtvol, Antep, Maraş, Urfa ve Adana'yı, İtalyanlar Antalya ve çevresini** işgal ettiler. Ancak en çok tepki çeken işgal Yunanlıların işgali oldu. **Yunanlılar** İtilaf Devletleri donanmasının desteğinde 15 Mayıs 1919'da **İzmir'i** işgal ettiler. Bu olay Türk halkının sert tepkisine yol açtı. Yunanlılar İzmir ve çevresinde işgal ettikleri yerlerde büyük katliamlara giriştiler. Bölgede yaşayan Rumlar da Yunan ordusunu desteklediler. Bunun üzerine bölgedeki Türk halkı Kuva-ı Milliye birlikleri kurarak silahlı direnişe başladı.

İŞGALLERE KARŞI TEPKİLER

Azınlıkların Tutumları

Osmanlı topraklarında yaşayan azınlıklardan Rumlar ve Ermeniler Mondros'tan sonra ortaya çıkan durumdan yararlanmak istediler. Bunların temel amacı ya işgalleri kolaylaştırmak ya da bağımsız devlet kurmaktı. Azınlıklar işlerini kolaylaştırmak amacıyla çeşitli cemiyetler kurdular. Bunlar; Mavri Mira: Rumlar tarafından Batı Anadolu ve Trakya'yı Yunanistan'a katmak için kuruldu. Pontus Rum: Trabzon ve çevresinde Rum devleti kurmak için oluşturuldu. Etnik-i Eterya: Bizans İmparatorluğu'nu yeniden canlandırmak için kuruldu. Ermeni Taşnak ve Hınçak: Doğu Anadolu'nun Ermenilere verilmesi için çalışmıştır. Ayrıca Çukurova çevresinde bir Ermeni devleti kurmak için Ermeni İntikam Alayı oluşturuldu.

İstanbul Hükümeti'nin Tutumu

İstanbul Hükümeti işgaller karşısında tamamen sessiz kaldı. Onlara göre işgalci güçlere karşı koymak imkânsızdı. Osmanlı Devleti'nin devamı, padişah- halifenin varlığı her şeyden önemliydi. Bu nedenle tamamen yok olmaktansa küçük bir toprak parçası üzerinde büyük devletlerden birinin himayesinde de olsa devletin varlığını devam ettirmek önemliydi. İtilaf Devletleri'ne karşı gelmek onların isteklerini daha da artırabilirdi. Bu nedenle onların istekleri derhal yerine getirilmeliydi. İstanbul Hükümeti'nin bu görüşlerini destekleyen çok sayıda cemiyet kurulmuştur. Bunların en etkili olanları; Sulh ve Selameti Osmaniye Cemiyeti, Hilafet ve Saltanat yanlıları Cemiyeti, İngiliz Muhipler (sevenler) Cemiyeti, Wilson İlkeleri Cemiyeti, Teali İslam Cemiyeti ve Kürt Teali Cemiyeti'dir. Bu cemiyetlerin en önemli özelliği İstanbul Hükümeti ve padişahı desteklemeleri, milli mücadele hareketine karşı olmaları, manda ve himaye fikrini savunmalarıdır.

Türk Halkının Tutumu

Türk halkı başlangıçta haklarını hukuksal yollardan aramaya çalışmıştır. Ancak Ermeni ve Rum işgallerinin başlaması, tepkilerini sertleştirmiştir. Bu amaçla bir taraftan müdafaa-i hukuk cemiyetleri kurulurken bir taraftan da **Kuva-yı Milliye birlikleri kurularak silahlı direnişe başlamıştır.**

MİLLÎ VARLIĞA DÜŞMAN TEŞEKKÜLLER

1. Mavri Mira (Kara Baht) Cemiyeti: İstanbul'da Rum Patrikhanesi'nde ve patrik vekilinin başkanlığında kurulmuştur. Görevi, çeteler kurarak Yunan Kuvvetleri'nin işini kolaylaştırmaktı. Atatürk'ün Nutuk'unda yer alan bir belgede, Mavri Mira'nın kurucuları, maddî durumu, görevleri ve diğer Rum örgütleriyle ilgisi hakkında çarpıcı bilgiler vardır: “22 Ağustos 1919 tarihli ve “gayet mahrem tutulacaktır” başlıklı “tamim”den öğrenildiğine göre, patrikhane bünyesinde kurulan Mavri Mira'nın başkanı Patrik vekili Doroteos, üyeleri de, Athenagoros, Enez metropoliti, Yunan yarbayı Giritli Katehakis, Katelopulos, Diposimos, Ayinpa, Polimitis, Siyari isimindeki şahıslardır. Doğrudan doğruya Yunanistan Başbakanı ve Megalo İdea'nın fikir babası Venizelos'tan direktif alan örgüt, Yunan Hükümeti'nin yaptığı yardımlarla büyük bir sermayeye sahip olmuştur. Mavri Mira'nın görevi, Osmanlı topraklarında çeteler teşkil ve idare etmek, mitingler düzenleyip propaganda yapmaktır. Resmî “Muhâcirin Komisyonu” ile Yunan “Sâlib-i Ahmer” cemiyeti de zaman zaman Mavri Mira'ya bağlı çalışıyor, Ermeni patriği Zaven Efendi ile Rum izci teşkilâtları da Mavri Mira tarafından kontrol ediliyordu. **(Bu cemiyete tepki olarak Trakya-Paşaeli Cemiyeti kurulacaktır.)**

2. Pontus Rum Cemiyeti: 1814 yılında Balkanlardaki Rumların bağımsızlığı için çalışan Etniki Eterya adlı cemiyetin bir uzantısıdır. **Trabzon, Samsun** ve diğer Kuzey Anadolu illerinde faaliyet göstermiştir. 1461 yılında yıkılan Trabzon Rum Pontus Devleti'ni kurmak emelindeydiler. Patrikhaneye bağlı olarak çalışıyordu

3. Taşnak ve Hınçak Cemiyetleri: Ermenilerin kurduğu bu cemiyet Ermeni Patriği Zaven Efendi (soyadı Egyazaryan veya Deryeğyayan)'nin himâyesinde çalışıyordu. **Doğu Anadolu ve Çukurova bölgeleri faaliyet alanıydı.** Adana'da Fransızların yardımıyla kurulan Ermeni İntikam Alayı büyük ölçüde tedhiş hareketlerine giriştiler. Doğu Anadolu ve Çukurova'da çoğunlukta olduklarını ileri sürerek İtilâf Devletleri'nden yardım istediler. Ancak Amerikalı General Harbord hazırladığı raporla bunların hayallerine son verdi. Çünkü onlar çoğunluk değil, azınlıklıktılar. Ve hiçbir zaman da çoğunluk olamamışlardı.

4.Kürt Tealî Cemiyeti: Wilson ilkelerinden yararlanarak, ayrı bir kavim olarak gördüğü Kürtlerin, doğuda bir Kürdistan Devleti oluşturmak emeline hizmet ediyordu. Kurucusu, Seyyid Abdülkadir'dir. İngiltere'nin desteği ile kurulmuştur **İngiltere'nin amacı bağımsız bir Kürdistan Devleti oluşturarak, işgal ettiği Musul petrol bölgesi ile Türkler arasında bir tampon bölge oluşturabilmektir.**

5.Tealî İslâm Cemiyeti: Din ve devlet ayırımı olmaksızın, bütün Müslümanların bir birlik altında toplanmalarını sağla-maya çalışıyordu. Osmanlı Devleti'nin dinî esaslara bağlı kalınarak kurtarılabilceğini savunuyordu. Padişaha bağlı bir cemiyettir.

6.Wilson Prensipleri Cemiyeti: Türk milletinin bir daha toparlanamayacağını düşünen Türk aydınlarının(!) kurduğu dernektir. **Amerikan mandasını** savunmaktadırlar. Halide Edip Hanım (Adıvar), Celâlettin Muhtar, Refik Halit (Karay) üyelerinden bazılarıdır.

MİLLÎ CEMİYETLER

1.Trakya Paşaeli Cemiyeti: 1918 yılında Edirne'de, Mavri Mira ve onu destekleyenlerin faaliyetlerini önlemek için kuruldu.

2.Kilikyalılar Cemiyeti: En başta bölgedeki Ermeni Hınçak teşkilâtının faaliyetlerine engel olmak ve Türk haklarını korumak üzere, **Adana** ve dolaylarında kuruldu.

3.Redd-i İlhâk Cemiyeti: İzmir'de, İzmir'in işgaline tepki olarak kurulmuştur. Yunan işgal ve katliamlarına karşı güçlü bir direnişi organize etmişler; **Balıkesir ve Alâşehir Kongrelerini düzenlemişlerdir.**

4.Şark Vilâyetleri Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti: 4 Aralık1918'de İstanbul'da kurulan bu cemiyet daha sonra Erzurum ve Elazığ'da şubeler açmıştır. **Doğuda bağımsız bir Ermeni Devleti'nin kurulmasını engellemek için kurulmuştur.** Ermenilerin Doğu Anadolu'da nüfus olarak çoğunlukta olmadığını açıklamıştır. Cemiyet, Ermenilerle mücadele etmek, Doğu illerinde Türklerin Ermenilere sayıca üstün olduğu kadar tarih, kültür ve uygarlık yönüyle de üstün olduğunu kanıtlamak için Fransızca Le Pays, Türkçe Hâdisât ve Albayrak gazetelerini çıkarmıştır. Cemiyet şu kararları almıştır: Kesinlikle Doğu Anadolu'dan göç edilmeyecek. Doğu illeri bir saldırıya uğrarsa birleşilecek. Bilim, din ve ekonomi alanında çalışma yapılacaktır. Doğu Anadolu'da Türk ve Müslüman nüfusun fazla olduğunu belirtmiş ve Doğu Anadolu'nun bütünlüğü-nün korunmasını savunmuştur. **Erzurum Kongresi'ni düzenlemişlerdir.** Mustafa Kemal, Sivas Kongresi'nde Millî Cemiyetleri (dernekleri) bu cemiyet aracılığı ile birleştirmiştir. En etkili olan cemiyettir.

5.Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti: 5 Kasım1915'te **Sivas'ta** kurulmuş, vatanın bütünlük ve bağımsızlığı uğrunda bütün Anadolu'da birliği sağlamak amacıyla mitingler ve kongreler düzenlemiştir. Vatanın savunmasında kadınların da üzerine büyük görevler düştüğünü belirterek kadınların görevlerini yapmaya hazır olduklarını vurgulamışlardır. Sayıları çok daha fazla olan bu millî cemiyetler, hür ve bağımsız yaşama ülküsünün, yayılmaya başlayan direnme ve başkaldırma fikirlerinin güçlü birer kollarıdır.

Yararlı (Millî) Cemiyetlerin Ortak Özellikleri

1. Bölgeseldirler.
2. Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası kurulmuşlardır. (İşgallere Türk halkının verdiği ilk tepkilerdir.)
3. Milliyetçilik, Türklük, din ve bağımsızlık duygusu ile hareket etmişlerdir.
4. İşgallere ve işgalcilere karşıdırlar. (Sömürgecilere, işgalcilere, mandacılara, azınlıklara ve itilaf devletlerine)
5. İhtilalci, inkılapçı ve rejimi değiştirme gibi bir amaçları yoktur.
6. İşgallerin haksızlığını basın, yayın ve hukuk yoluyla dünyaya anlatma amacındadırlar.
7. Cemiyetlerin ilk oluşumlarında Mustafa Kemal yer almamıştır.
8. Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk adı altında birleştirilerek ulusal hale gelmişleridir.

MUSTAFA KEMÂL'İN ANADOLU'YA HAREKETİ

Mustafa Kemâl, İzmir'in işgalinden bir gün sonra 16 Mayıs 1919'da, bir devlet görevlisi olarak, 27 arkadaşıyla birlikte, 6 aylık maaşlarını da peşin alarak, deniz yoluyla Samsun'a hareket eder. Görünürdeki görevi; **Samsun ve çevresindeki Türk-Rum çatışmasını**

incelemek ve suçluları cezalandırmaktır. Mustafa Kemâl sınırlı olan bu görevin kendisine verilmesinden sonra yetki isteyecek ve daha sonra 3. Ordu Müfettişliği adını alacak olan, 9. Ordu Müfettişliği görev ve yetkisini üstlenecektir. Böylece, emrinde ordu bulunmasa da bölgedeki ayaklanmayı bastırmak için ordu toplayabilecek, sivil ve askerî yetkililere emirler verebilecek, Anadolu'nun her yanına genelge yayınlatabilecekti.

HAVZA GENELGESİ

Mustafa Kemâl, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ulaştı. 22 Mayıs 1919'da da müfettişliğin kendine tanıdığı görev ve yetkiler doğrultusunda ilk raporunu Osmanlı yönetimine gönderdi. Millî Mücadele'nin ilk ana programı olarak kabul edilebilecek olan bu rapor (Samsun Raporu) şu temel görüşleri ortaya koyuyordu:

1. Samsun bölgesi Rumları, siyasi emellerinden vazgeçerlerse bölgede kargaşa kendiliğinden önlenir.

2. Türklüğün yabancı mandasına ve kontrolüne tahammülü yoktur.

3. Yunanlıların İzmir'de hakları yoktur. İşgal geçicidir.

4. Millet, millî hâkimiyet esasını ve Türk milliyetçiliğini kabul etmiştir. Bunu gerçekleştirmeye çalışacaktır.

Mustafa Kemâl, Samsun'un İngiliz işgali altında bulunması, kıyı şehri olduğu için her türlü saldırıya açık olması ve çevredeki Rum çetelerinin faaliyetleri gibi sebeplerle 3. Ordu Karargâhını iç bölgelere taşımak üzere Havza'ya hareket eder ve burada 28 Mayıs 1918 tarihinde bir genelge yayınladı. Bu genelgeye göre;

1. İzmir'in Yunanlılarca işgâl edilmesi yapılacak protesto mitinglerinde şiddetle kınanmalıdır.

2. İtilâf Devletlerinin temsilcilerine ve İstanbul hükümeti üyelerine, İzmir'in işgâlini kınayan telgraflar çektilmesi sağlanmalıdır.

3. Yapılacak mitinglerde, azınlıklara kötü davranmamalıdır.

4. Anadolu'nun her yanında millî cemiyetler kurulması sağlanmalıdır.

5. Genelge doğrultusunda yapılan çalışmalardan kendisine bilgi verilmelidir.

Havza Genelgesi, İzmir'in işgalini Anadolu'nun her tarafına duyurarak, Türk milletinde millî şuurun uyandırılmasını sağlamak ve millî ülküler etrafında millî birliği sağlamayı amaçlamıştır. Türk milleti bu genelgeyle var olan Kuva-i Milliye etrafında bütünleşmiştir.

Havza Genelgesi ile

Türk milletinin millî birlik etrafında toparlanmasında önemli bir adım atılmıştır. Millî kaynaşma başlatılmıştır.

1. **Dağınık da olsa, Kuva-i Milliye teşkilâtı bir güç haline getirilmiştir.**

2. **İtilâf Devletleri'ne Türk milletinin her istenileni kabul etmeyeceği uyarısı yapılmıştır.**

3. **Osmanlı Hükümeti İzmir'in işgâlini halktan gizlemeve çalışırken; Mustafa Kemâl bütün yurda yaydığından, Mustafa Kemâl ile Osmanlı yönetimi ilk defa ters düşmüşlerdir.**

Havza Genelgesi'ni yayınlanmasından sonra Mustafa Kemâl İstanbul Hükümeti tarafından, İstanbul'a çağırılmıştır. Böylece Mustafa Kemâl ile İstanbul Hükümeti arasında Samsun raporuyla başlayan görüş ayrılığı, Havza Genelgesi ile iyice açığa çıkmıştır.

AMASYA GENELGESİ (21-22 HAZİRAN 1919)

Havza Genelgesi'ni yayınladıktan İstanbul'a çağırılan Mustafa Kemâl, bu çağrıya uymayarak Amasya'ya hareket etti. (12 Haziran 1919). Amasya'ya ulaşan Mustafa Kemâl, Amasya Genelgesini yayınladı. Genelgenin esasları şunlardır:

1. Yurdun bütünlüğü ve istiklâli tehlikededir.

2. İstanbul'daki hükümet üzerine aldığı sorumluluğun gereklerini yerine getirmemektedir. Bu durum milletimizi yok olmuş tanıttırmaktadır. (Bu iki madde Kurtuluş Savaşı'mızın başlamasına gerekçe teşkil eden görüşleri ortaya koymaktadır.)

3. Milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır. (Millî egemenlik ve millî devlet kavramları ilk olarak dile getirilmektedir. Türk Kurtuluş Savaşı'nın yöntemi ortaya konmaktadır. Cumhuriyet rejimine gidiş belirtileri de ilk olarak bu görüşlerle ortaya çıkmaktadır.)

4. Millet'in durumunu göz önünde bulundurmak, hak isteyen sesini bütün dünyaya duyurmak için her türlü etki ve kontrolden uzak bir millî kurulun varlığı şarttır. (Bu madde Temsil Heyeti'nin kurulacağına işarettir.)

5. Anadolu'nun her yönden en güvenli yeri olan Sivas'ta millî bir kongrenin acele toplanması kararlaştırılmıştır. (Sivas gizli anlaşmalar gereği Fransa'ya bırakılmış olmasına rağmen, henüz işgale uğramamıştır.)

6. Bunun için bütün illerin her sancağından, halkın güvenini kazanmış üç delegenin mümkün olan süratle hemen ve gizlice yola çıkması gerekmektedir.

Amasya Genelgesi, Türk Kurtuluş hareketini kişisel bir hareket olmaktan çıkarıp, millet'in birlik ve dayanışmasını sağlayan bir hareket olmak yolunda atılan ilk adımdır. Amasya Genelgesi'ne Havza Genelgesi'nden farklı olarak Mustafa Kemâl'den başka, Rauf Bey (Orbay), Ali Fuat Paşa (Cebesoy), Refet Bey (Bele) de imza atmışlardır. 15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa, Erzurum Kongresi hazırlıkları ile ilgilendiği için genelgeyi imzalayamamış, ancak onaylamıştır. Bu genelge, iç ve dış düşmanlara karşı bir isyan ve ihtilâl parolası niteliğindedir. Millî irade kavramı ilk olarak bu genelgede dile getirilmiştir. Millî egemenlik ve millî devlet kavramlarından da ilk olarak burada bahsedilmektedir. **Amasya Genelgesi ile Türk İnkılabının eylem safhası başlamıştır.**

Mustafa Kemâl için, bu genelgenin yayınlanmasından sonra Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin İçişleri Bakanı Ali Kemâl Bey tarafından, 23 Haziran 1919 tarih ve 84 şifre numaralı bir telgrafla tutuklama emri çıkarılmıştır. Mustafa Kemâl bu haberi 26 Haziran 1919'da Sivas'a geldiğinde öğrenecek ve ilk tepkisi; "Ben padişah ve halife efendimizin buyruğu ile bu göreve atandım. Beni İçişleri Bakanı değil, ancak padişah efendimiz görevden alabilir." olacaktır. Mustafa Kemâl de aslında görevden alınacağını biliyordu. Onun bu tepkisi zaman kazanma arzusundan kaynaklanmaktadır.

ERZURUM KONGRESİ (23 TEMMUZ-7 AĞUSTOS 1919)

Bölgesel bir kongredir. Bu kongre öncesinde Mustafa Kemâl askerlik görevinden istifa etmiş olduğunu hem İstanbul Hükümeti'ne hem de padişaha bildirdi. (8-9 Temmuz 1919). Kongrede alınan kararlar şunlardır:

1. Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür, birbirinden ayrılamaz.
2. Her türlü yabancı işgaline karşı doğu illerimiz bütün milletle birlikte hakkını savunacaktır.
3. Doğu illerimizin ve tüm vatanın bağımsızlığını Osmanlı hükümeti sağlayamazsa, bunun gerçekleşmesi için geçici bir hükümet kurulacaktır. Bu hükümet millî kongrece seçilecektir. Kongre toplanmış durumda değilse, bu seçimi kongre temsil kurulu (Heyet-i Temsiliye) yapacaktır.
4. **Kuva-i Millîye'yi âmil (etken) ve İrâde-i Millîye'yi (millî irâde) hâkim kılmak esastır.**
5. **Hristiyan halka sivasî egemenlik ve aşırı imtiyazlar tanınamaz. Ancak vatandaşların canları, malları, ırzları her türlü saldırıdan uzaktır.** (Tanzimat ve Islahat Fermanlarına bir tepkidir.)
6. **Manda ve himâye kabul olunamaz.**

7. İstanbul'daki Mebuslar Meclisi'nin hemen toplanmasına ve oradaki hükümetin milletin denetimine tabi tutulmasına çalışılacaktır.

Erzurum Kongresi kararları son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde alınan Misâk-ı Millî kararlarına da yön vermiş; “Türk vatanı bölünmez bir bütündür” kararı, Misâk-ı Millî'de de yer almıştır. Mustafa Kemal'e “sivil liderlik” yolu bu kongre ile açılmıştır.

BALIKESİR KONGRESİ (26-30 TEMMUZ 1919)

Yunanlıların İzmir ve Batı Anadolu'yu işgallerinin ardından ne yapması gerektiğini belirlemek isteyen halk, Balıkesir Kongresi'ni yaparak Yunanlılara karşı çeteler oluşturarak savaş yapma kararı aldılar. Bu kongre:

1. Bölgesel bir kongredir.
2. Amasya Genelgesi'ni onaylamıştır.
3. Ege direnişinde önemli görevler yapmıştır.
4. Bölgesel kurtuluşu hedeflerken, padişahla ortak hareket etmek yönünde bağlılık bildirilmiştir.
5. **Düzenli ordu kuruluncaya kadar, Anadolu'da Yunanlılara karşı savaşılan gücün oluşmasında etkili olmuştur.**

ALAŞEHİR KONGRESİ (15-25 AĞUSTOS 1919)

Erzurum ve Balıkesir Kongresi kararları gözden geçirilmiştir. Bu kongre kararlarına Balıkesir Kongresi etkili olmuştur. Gerekirse Yunan işgaline karşı İtilâf Devletleri'nden yardım istenmesi kararlaştırılmıştır. Bu kongre ile

1. Amasya Genelgesi kararlarına uyulması onaylanmıştır.
2. Bölgesel bir kongredir.
3. Yunanlılara karşı, Batı Anadolu'da askerî güç oluşturulması yolunda önemli adımlar atılmıştır.

Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri Amasya Genelgesi'ni onaylamakla Anadolu direnişinin millî bir direnişe dönüşmesinde önemli rol oynamıştır. Kuva-î Millîye kuruluncaya kadar Batı Anadolu'da düşmanı oyalamıştır. (Batı Cephesi'nin kuruluş kararı bu kongrelerde alınmıştır.)

SİVAS KONGRESİ (4-11 EYLÜL 1919)

Mustafa Kemâl, Sivas Kongresi hazırlıklarını yapmak üzere 29 Ağustos 1919'da Erzurum'dan ayrılarak Sivas'a geldi. Kongre 4 Eylül'de toplandı. Kongrenin ilk günlerinde Mustafa Kemâl, Kuva-î Millîyecilere aleyhte yapılan propagandaları etkisiz kılmak amacıyla, İttihat ve Terakkici olmadıklarını açıkladı. Böylece olumsuz sonuç doğuracak yanlış anlaşılmalari ortadan kaldırmış oldu.

Alınan Kararlar

1. **Kongre, Anadolu ve Rumeli'de halk tarafından ve halkın istiklâlini sağlamak maksadıyla kurulmuş olan bütün Müdâfaa-i Hukuk-u Millîye Cemiyetlerini, “Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti” adı altında tek cemiyet ha-line getirmiştir.** (Böylece millî güçler birleştirilmiş, Kurtuluş Savaşı'nın tek elden yönetilmesi sağlanmıştır.)
2. **Manda ve himâye kesin olarak reddedilmiştir.** (Çünkü manda yönetimi “millî istiklâl” ters düşüyordu.)
3. “Temsilciler Kurulu Doğu Anadolu'nun bütününi temsil eder” şeklindeki karar, Sivas Kongresi kararlarında **“Temsilciler Kurulu vurdun bütününi temsil eder” şeklinde yeniden düzenlendi.** (Temsilciler Meclisi'nin görevi T.B.M.M.'nin açılmasıyla son bulmuştur.)
4. **Misâk-ı Millî'nin esasları belirlenmiştir.**

5. **Batı Anadolu Kuva-i Millîye komutanlığına Ali Fuat Paşa getirildi.** (Bu atama ile Sivas Kongresi'nin bir hükümet gibi çalıştığını görüyoruz.)

6. **İrâde-i Millîye Gazetesi'nin çıkarılması kararlaştırıldı.** (Bu kararla da İstanbul Hükümeti'nin basın yoluyla yaptığı karşı yayınlar etkisiz kılınmak istenmiştir.)

7. Padişah tarafından dağıtılan Mebusan Meclisi'nin derhal toplanması sağlanacaktır.

Sivas Kongresi'nin Önemi ve Sonuçları

1. Padişahın değil, milletin arzusuyla toplanmıştır.

2. Mondros Mütarekesi'nin uygulanışına karşı çıkılmış ve yabancı işgallere karşı direnileceği açıklanmıştır.

3. Manda reddedilerek "**kayıtsız şartsız bağımsızlık**" ilkesi açıkça benimsenmiştir.

4. **Mustafa Kemâl, Kuva-i Millîye'nin önderi durumuna gelmiştir.**

5. Padişah, baskı ve şiddetle Mustafa Kemâl'in yükselişini durduramayacağını anlamış, bu sebeple ona yaklaşmak gereğini duymuştur. Padişah, Mustafa Kemâl'le arasının açılmasında en büyük etken durumunda olan Damat Ferit Paşa hükümetini görevden alarak, yerine vatansever olarak tanınan Ali Rıza Paşa'ya hükümet kurdurmuştur (2 Ekim 1919).

6. İstanbul'da hükümet değişikliğine sebep olmuştur. (Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin istifası Kuva-i Millîye hareketinin İstanbul Hükümeti'ne karşı kazandığı ilk başarı olarak da gösterilebilir.)

AMASYA GÖRÜŞMELERİ (20-22 EKİM 1919)

Ali Rıza Paşa Hükümeti, kurulmasından bir hafta sonra Heyet-i Temsiliye ile görüşmek istedi. Mustafa Kemâl de Temsilciler Kurulu'nun hukukî varlığını ve Sivas Kongresi kararlarını İstanbul Hükümeti'ne kabul ettirmek düşüncesiyle bu görüşmeyi kabul etti. Bahrîye Nazırı Salih Paşa, İstanbul hükümeti tarafından, bu görüşme için Anadolu'ya gönderildi. Amasya'da yapılan görüşme sonrasında bir protokol yapıldı. **(Mustafa Kemâl ile Salih Paşa arasın da ikisi gizli ve imzasız beş protokol hazırlanmıştır.** İmzalı protokoller iki nüsha olarak hazırlanmış ve Mustafa Kemâl'in imzaladığı protokol Salih Paşa'da, Salih Paşa'nın imzaladığı protokol de Mustafa Kemâl'de kalmıştır. Protokolde yer alan kararlar;

1. **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Temsilciler Kurulu, İstanbul Hükümeti'nce tanınacaktır.**

2. **Mebusan Meclisi toplanacaktır.** (Yalnızca bu karar İstanbul Hükümeti tarafından uygulanmıştır.)

3. Millet Meclisi'nin güvenliği olmayan İstanbul'da toplanması uygun değildir.

4. Hükümetle millî teşkilât arasında uyuşma olmuş ve anlaşma sağlanmıştır.

5. Türk illeri düşmana terk edilmeyecek, Türk yurdunun bütünlüğü ve bağımsızlığı korunacaktır.

6. **İstanbul Hükümeti, Temsil Kurulu'nun rızası ve onayını almadan, barış görüşmelerine katılmayacak ve barış yapmayacaktır.** (İstanbul Hükümeti, merkezî otoriteyi sağlamak amacıyla, bu kararı reddetmiştir.)

7. Milletvekili seçimleri serbest bir şekilde yapılacaktır.

Amasya Görüşmelerinin Önemi; Heyet-i Temsiliye, İstanbul hükümeti tarafından resmen ve hukuken tanınmıştır. Salih Paşa, "bir anlaşma yapmak için Amasya'ya gönderilmediğini, ancak alınan kararların İstanbul Hükümeti tarafından da kabul görmeyecek kadar ağır olmadığını, eğer kabul edilmezse de istifa edeceğini belirtmiştir. Ancak, İstanbul Hükümeti kararların çoğunu kabul etmediği halde Salih Paşa istifa etmemiştir.

MİSAK-I MİLLÎ (12 OCAK 1920-11 NİSAN 1920)

Meclis-i Mebusan, Amasya Görüşmelerinden alınan kararın bir gereği olarak toplanmıştır. Kuva-i Milliyeçiler, İstanbul Hükümeti ve İtilâf Devletleri'nin baskı yapacaklarını düşünmelerine rağmen, Meclis-i Mebusan seçimleri olaysız geçmiştir. İtilâf Devletleri seçimlere müdahale etmemiştir. Çünkü İngiltere, işgal tehdidi altında bulunan İstanbul'da toplanacak Osmanlı Mebusan Meclisi'nde ancak kendi istediği doğrultuda kararların alınacağına inanmaktadır. Seçimler sonucunda Kuva-i Milliyeçiler'in destekledikleri kişiler çoğunluğu elde ettiler. Böylece milletvekillerinin çoğunluğu, ya Kuva-i Milliyeçi, ya da onları destekleyenlerden oluşuyordu. Seçilen milletvekilleri ile Ankara'da görüşen Mustafa Kemâl, milletvekillerinden, mecliste bir "Müdâfaa-i Hukuk Grubu" oluşturmalarını ve kendisini Meclis-i Mebusan'a başkan seçmelerini istedi. Mustafa Kemâl, meclise başkan seçilemediği gibi, Müdâfaa-i Hukuk Grubu'nu oluşturmakla görevli milletvekilleri ancak "**Felâh-ı Vatan**" adlı bir grup oluşturdular. (Milletvekilleri Müdâfaa-i Hukuk Grubu'nu kurmaları durumunda İstanbul'un İtilâf Devletleri tarafından işgal edilebileceğinden korkmuşlardır.)

Meclis-i Mebusan 12 Ocak 1920 tarihinde toplanır. Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarının ışık tuttuğu ve Kuva-i Milliyeçi millet-vekillerinin hazırlayıp meclise sunduğu Misâk-ı Millî (Millî Yemin) kararları 28 Ocak 1920 yılında kabul edilir. (11 Nisan 1920 tari-hinde Osmanlı Mebusan Meclisi padişah tarafından feshedilmiştir.)

Misâk-ı Millî'nin Kapsamı

Misâk-ı Millî, devletin ve milletin geleceğinin haklı ve devamlı bir barışa ulaşabilmesi için aşağıdaki kararları kapsamaktadır.

1. 30 Ekim 1918 tarihli Mondros mütarekesi imzalandığı zaman, düşman kuvvetlerinin işgali altında bulunan ve çoğunluğu Arap olan yerlerin kaderi, bölge halkının serbestçe verecekleri oylara göre belirlenmelidir. Mütareke çizgisinin için deve dışında kalan bu yerlerin İslâm ve soyca bir olan Osmanlı çokluğunun oturduğu bölgelerin hepsi, hüküm ve fiil bakımından, Anayurttan hiçbir şekilde ayrılmaz bir bütündür. (Bu hüküm; Kuzey Irak'taki Musul, Süleymaniye, Erbil ve Kerkük bölgeleri Türkleri ile Kuzey Suriye'deki Raka, Halep, Antakya ve İskenderun kesimlerindeki Türklerin anayurttan kopartılamayacağını belirtmektedir.) Kıbrıs Adası da Devletler Hukuku bakımından Türkiye'ye ait olduğundan, 1914 sonunda İngiltere tarafından tek taraflı ilhâkı hükümsüz sayılır. Görüldüğü üzere, kesin bir sınır belirlenmemekte, **Türk ve Müslüman çoğunluğun bulunduğu bütün toprak parçaları vatanın sınırları içinde kabul edilmektedir.** Pekî, o halde bugünkü Türkiye'nin sınırları "Misâk-ı Millî sınırları" mıdır?

2. Türkiye ile yapılacak barışa bırakılan, Batı Trakya'nın hukukî durumunun belirlenmesi de, halkın tam bir serbestlikle verecekleri oylarıyla belirlenmelidir. Bu madde ile merkezi Gümülcine şehri olan ve Balkan Savaşı sırasında 1913'de Bulgaristan'a bırakılma felâketine uğrayan, 1917'de Fransız Ordusu'nun da yardımıyla Yunanistan işgâline geçen Batı Trakya'da ahâlinin %85 kadarı Türk, %15 kadarı da Rum, Bulgar, Çingene ve başka unsurlardan ibaretti. Yunanistan'daki %85'lik Türk nüfusa ne olduğunu bugün kendi kendinize sorarsanız, Batı Trakya'da yaşayan Türk halkının yaşadıklarını daha iyi anlayabilirsiniz.

3. Halkı, ilk serbest kaldıkları sırada (Haziran 1918), verdikleri oylarıyla Anayurda katılma kararını belirten **Elvî-i Selâse (=Üç Sancak; Kars, Ardahan, Batum) için gerekirse yeniden serbestçe oylama yapılmalıdır.** 1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında Ruslara "savaş tazminatı" olarak bırakılan bu üç sancak bölgesi, 3 Mart 1918 Brest Litovsk Antlaşması'yla Rusya tarafından Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştı. Ancak 30 Ekim 1918 mütarekesiyle adı geçen yerlerden çekilmek zorunda kaldık. 13 Nisan 1919'da İngilizler tarafından işgal edilen bu topraklardan, Kars Ermenilere, Ardahan ve Batum da Gürcülere peşkeş çekildi. Ancak bölge halkının çoğunluğunun **Türk olması, halkoylaması isteğini gündeme getirmiştir.** **Böylece, a. Arapların oturdukları yerler, b. Batı Trakya ve Ardahan, Kars, Artvin olmak üzere üç bölgede referandum istenmiştir.**

4. İslâm halifeliğinin, Osmanlı Saltanatının ve Hükümeti'nin merkezi olan İstanbul ile Boğazların güvenlikleri korunmalıdır. İstanbul ve Marmara'nın güvenliği, her türlü tehlikeden uzak olmalıdır. Boğazlar'dan serbestçe ticaret yapılması sağlanmalı ve ulaştırma, ilgili devletlerin oy birliği ile verecekleri karara uygun olarak yapılmalıdır.

5. **Azınlıklara, komşu ülkelerdeki Türk ve Müslüman halka tanınmış olan haklardan daha fazla haklar verilemez.** (Bizdeki azınlıklara hak verilmesini isteyen yabancı devletlere, komşu ülkelerdeki Türk ve Müslüman halka verilecek hak kadar hak verileceği uyarısında bulunmaktadır.)

6. **Millî ve ekonomik gelişmemizi sağlamak amacıyla, tam serbestî ve bağımsızlık sağlanması, siyasî, adlî, malî gelişmemize engel olan sınırlamaların kaldırılması gerekecektir. (Kapitülasyonlara ilk tepkidir.)**

Misâk-ı Millî'nin Önemi ve Sonuçları

1. **Bu bildiri ile millî ve bölünmez bir Türk ülkesinin sınırları belirlenmiştir.**
2. **Erzurum ve Sivas Kongrelerinde alınan kararlardan sonra, Misâk-ı Millî ile Türkler, tam bağımsızlık bilincine erişmişlerdir.**
3. Ali Rıza Paşa Hükümeti istifa edecek ve yerine Salih Paşa hükümet kuracaktır.

İSTANBUL'UN RESMEN İŞGALİ (16 MART 1920)

Kuvâ-i Millîye hareketini pek ciddiye almayan İtilâf Devletleri, Misâk-ı Millî kararlarının alınmasından sonra, eyleme geçme vakti geldiğini fark ettiler. 15 Mart 1920 tarihinde İstanbul'da 150 kadar aydını tutukladılar. Gece yarısından itibaren de İstanbul, Beyoğlu ve Üsküdar semtlerini deniz askerleri ile işgale başlayan İngilizler, 16 Mart 1920 sabahı yağma ve soygunlara da giriştiler. Bu arada Harbiye Nezareti karargâhına bağlı Şehzâdebaşı'daki Mızıka Karakolumuzu basarak, burada uyuyan ve silâhsız olan beş askerimizi, “uyanıp boru çalarak diğerlerini de uyandırmasınlar” diye öldürdüler. İstanbul'un işgal haberi telgrafla Ankara'ya duyurulduktan az sonra da telgraf telleri kesilerek haberleşme tamamen durduruldu.

İstanbul'un işgalinin hemen ardından, XV. Kolordu kumandanı Kâzım Karabekir Paşa da İngiliz Mütareke Heyeti Başkanı Rawlinson ve yanındaki 20 kadar İngiliz'i tutukladı. Bu İngilizler ileriki tarihlerde, Malta'ya gönderilen Türk sürgünlerin kurtarılmasında bir hayli işimize yarayacaktır. Zaten İngiliz, Fransız ve İtalyan kuvvetleri tarafından kontrol altına alınmış olan **İstanbul, Meclis-i Mebûsan'ı kapatmak, Anadolu hareketine gözdağı vermek ve Misâk-ı Millî kararlarını etkisiz hale getirmek için işgal edilmiştir.**

İstanbul'un İşgalinin Sonuçları:

1. Birçok vatansever aydın, tutuklandı ve Malta Adası'na sürgüne gönderildi.
2. Mebusan Meclisi bir daha açılmamak üzere kapandı. (11 Nisan 1920.)
3. T.B.M.M.'nin açılması tartışmasız kabul edilir hale geldi.
4. İtilâf Devletleri'nin işgal kuvvetleri komutanının, “Anadolu'daki Kuvâ-i Millîye'yi ret etmesini ve bunu kamuoyuna açıklamasını” istediği Salih Paşa, bu isteği kabul etmeyerek, istifa etti. Salih Paşa'nın istifasından sonra tekrar Damat Ferit Sadrâzam olmuştur.
5. Vatansever aydınlar, Anadolu'ya geçerek Kuvâ-i Millîye hareketinin kadro yönünden güçlenmesini sağlamıştır.
6. Osmanlı Devleti fiilen sona ermiş, padişah ve halife İngilizlerin esiri durumuna düşmüştür.
7. Mustafa Kemâl, “Anadolu hareketi, padişah ve halife efendimizin de kurtuluş hareketidir” açıklamasında bulunmuştur.